

NEHRU
BAL PUSTAKALAYA

ग्रीष्म ऋतूतील स्पर्धा

राधा एम. खम्बादकोणे

अनुवाद

सुनंदा देशपांडे

ग्रीष्म ऋतूतील स्पर्धा

राधा एम. खम्बादकोणे

अनुवाद

सुनंदा देशपांडे

चित्रकार

डीन गेस्पर

नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया

ISBN 81-237-0040-7

पहिली आवृत्ती 1983 (शके 1905)

तिसरी आवृत्ती 1990 (शके 1912)

चौथी आवृत्ती 1990 (शके 1912)

पाचवी आवृत्ती 1991 (शके 1913)

सहावी आवृत्ती 1992 (शके 1913)

सातवी आवृत्ती 1993 (शके 1914)

आठवी आवृत्ती 2002 (शके 1923)

मूळ © राधा एम. खम्बादकोणे, 1982

मराठी अनुवाद © नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया, 1983

The Summer Tree Contest (Marathi)

रु. 14.00

संचालक, नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया, ए-5 ग्रीन पार्क
नवी दिल्ली-110 016 यांनी प्रकाशित केले.

उन्हाळ्याचे दिवस होते. जंगलामध्ये फारच खळबळ माजली होती. झाडांची पाने अशी हलत होती की, ती एकमेकांशी काही कुजबुज करत असावी. फांद्या तर करकर करीत खाली वाकत होत्या. जणू एकमेकींच्या कानात काही सांगत होत्या. डहाळ्या अस्वस्थ होऊन तुटून खाली पडत होत्या. असे काय झाले होते त्यांना?

भारतातील एका फार मोठ्या अरण्यातील गोष्ट आहे ही. एके दिवशी सारी झाडे वेड्यासारखी नाचत होती. पानांचा सळू सळू सळू सळू आवाज होत होता. या सगळ्यांचा जो आवाज होत होता, तो जणू एखाद्या वादळासारखा होत होता. अखेर हे सारे चाललेले तरी काय आहे?

त्यातच एक स्पर्धा देखील आयोजित करण्यात आली होती. ज्या झाडाचे सूर्यावर जास्त प्रेम आहे, त्याला बक्षीस मिळणार होते. स्पर्धेचे नाव होते, 'ग्रीष्म स्पर्धा.' तसे पाहिले तर प्रत्येक झाडाचेच सूर्यावर अपरंपार प्रेम होते. पण हे प्रेम अधिक चांगल्या प्रकारे व्यक्त करणाऱ्यालाच बक्षीस मिळणार होते.

‘मॉर्निंग ग्लोरी’ च्या अंजिरी फुलांनी तुत् तुत् तुत् करून मोठ्याने तुतारी फुंकली, त्यांनी जाहीर केले, “या...या...ग्रीष्म ऋतूतील स्पर्धेमध्ये भाग घ्या. सूर्यावरील तुमचे प्रेम सिद्ध करा आणि बक्षीस मिळवा. सुंदर सुंदर बक्षीस जिंका.”

मग स्पर्धा सुरू झाली. भगवान सूर्यदेव अध्यक्षस्थानी होते. ते एका सिंहासनावर विराजमान झाले होते. त्यांच्या दोन्ही बाजूला सारे वृक्ष, वेली, झुडुपे रांगेने उभी होती. गप्पागोष्टींना तर फारच ऊत आलेला होता. मधूनच खसखस पिकत होती.

पहिल्यांदा आले पातरीचे झाड. लाल लाल फुले अंगावर
लेवून. चटकदार लाल फुलांची उधळण करीत.

त्याने सूर्याला प्रणाम केला. “मी तुमच्यावर सर्वात जास्त
प्रेम करतो. हिवाळा संपल्यावर तुमच्या स्वागतासाठी प्रथम कोण
येत असेल तर मी. तुमच्या आगमनाचा मी उत्सव साजरा
करतो. माझं नाव पातरी. इंग्रजीत मला ‘टूलिप ट्री’ म्हणतात.
कांही लोकांनी माझं नाव ‘लाल झरा’ असंही ठेवलंय. माझ्या
फांद्या लालभडक अगणित फुलांनी लदबदलेल्या असतात. तेव्हा
मी एखाद्या झऱ्यासारखा दिसतो.”

असे सांगून पातरीचे झाड माघारी वळले. टाळ्यांचा प्रचंड
कडकडाट झाला.

मग आले पळसाचे झाड. लोक त्याला 'जंगलातली आग' म्हणतात.
सिंहासनासमोर जाऊन त्याने सूर्याला वंदन केले.

“तुमच्यावर माझं जेवढं प्रेम आहे, तेवढं कुणावरच नाही. तुमच्या
प्रेमाच्या आगीत माझ्या फुलांची राख होते. फुलांचा बनवलेला हा महाल
मी तुमच्या चरणी अर्पण करतो.”

असे म्हणत पळसाने आपल्या लाल भडक फुलांच्या फांद्या सूर्यासमोर
वाकवल्या. साऱ्या वृक्षवेळींनी जोराने टाळ्या वाजवण्यास सुरुवात केली.

त्यानंतर आले सेमल आणि कुंभी—दोघे जुळे भाऊ. एकाने पिवळ्या रंगाचा तर दुसऱ्याने लाल रंगाचा सदरा घातला होता. सूर्यासमोर नतमस्तक होत ते म्हणाले :

“हे भगवन्, तुम्हाला आवडणाऱ्या रंगातच आम्ही फुलत असतो. माघ आणि फाल्गुन महिने आले की, आम्ही सोनेरी

आणि लाल रंगाने न्हाऊन निघतो. आमच्यातील पराग इतके गोडगोड असतात की, दिवसभर ते खाण्यासाठी पक्ष्यांची भांडण चालू असतात.”

प्रेमाचे दर्शन घडवण्याची ही अजब पद्धत होती. वृक्षवेलींनी मग टाळ्यांचा प्रचंड कडकडाट केला.

आता पाळी आली होती नीलमोहोराची. त्याची डहाळी नू डहाळी निळ्या जांभळ्या फुलांनी सजली होती. त्याचे राजस रूप तेजस्वी दिसत होते. तो म्हणाला, “देवा, मी तर नेहमीच तुमच्या मार्गं उभा असतो. तुमच्या आभाळासारखाच माझाही रंग गडद निळा आहे.”

एवढे बोलून तो आपल्या जागेवर निघून गेला. सगळेच त्याची तारीफ करायला लागले.

मग पाळी आली चंपक-फुलराणीची. ठुमकत ठुमकत ती राजदरबारात आली, तेव्हा तिच्या सुगंधाने सारे वातावरण भारून गेले.

“हे सूर्यनारायणा, मी दररोज साजशृंगार करून तुला भेटायला येते. माझ्या लाल आणि शुभ्र फुलांचा गालिचा अंथरून मी तुझ्या स्वागताला सज्ज असते.”

साऱ्या वृक्षलता एकमेकांकडे पाहत माना डोलावू लागल्या. खरेच चंपक वृक्षाच्या खाली दररोज फुलेच फुले पसरलेली असतात. सूर्याविषयी प्रेम व्यक्त करण्याची ही काही न्यारीच पद्धत.

पहा, पहा, आता कोण येऊ लागलेय. सगळ्यांच्या अंगावर रोमांच उभे राहिले.

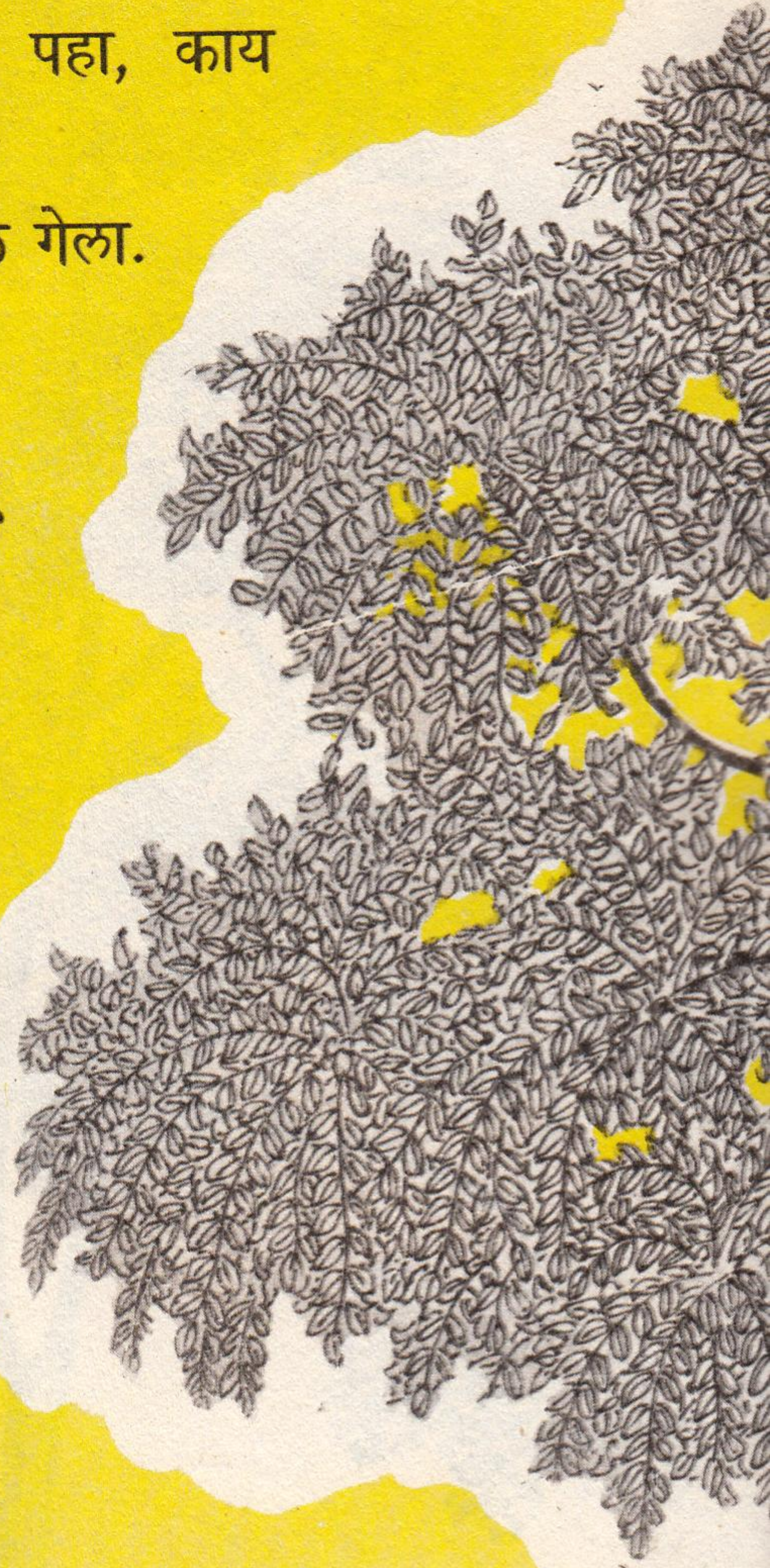
पांगारा हळूहळू राजसिंहासनाकडे सरकत होता. ओह! किती सुंदर! किती किती सुंदर!! फिकट हिरव्या रंगाची त्याची फुले सगळीकडे भुरू भुरू उडत होती. एखाद्या लहानशा पाखरासारखी. त्याने आपले तोंडदेखील उघडले नाही. नुसता भिरीभिरी पाहत होता सूर्याकडे. मग शेवटी तो नमस्कार करून निघून गेला.

मग तेथे हजर असलेल्या वृक्षलता हळूहळू कुजबुजू लागल्या.
“दूर व्हा—, अमलतास येऊ लागलाय. पहा, पहा, काय
म्हणतोय तो आता?”

अमलतास सूर्याला वंदन करून सिंहासनाजवळ गेला.

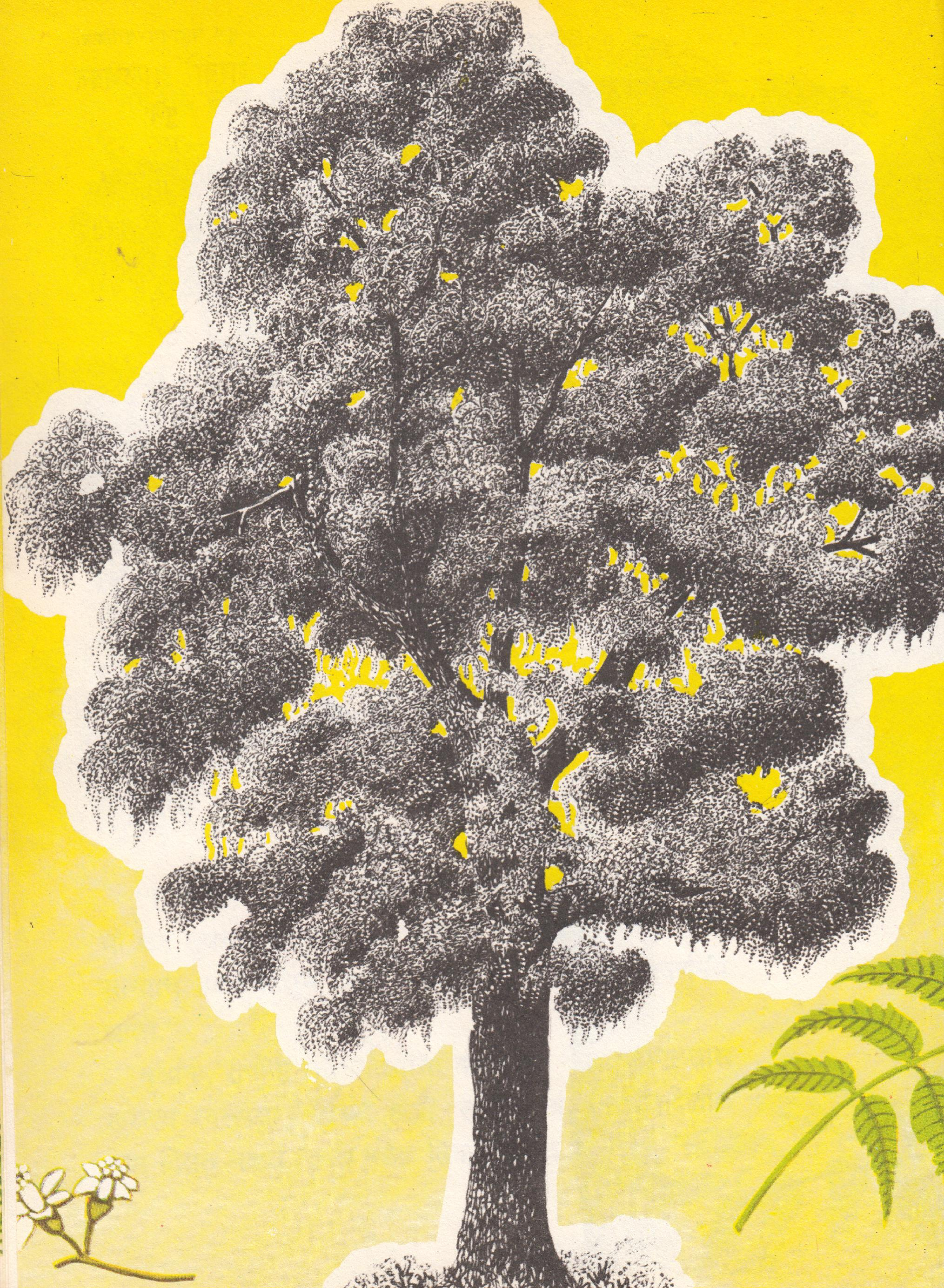

“हे भास्करा, काही लोक मला सोन्याची दुर्बीण म्हणतात.
मी थेट तुमच्या हृदयात खोल शिरून पाहिलं, तर मला तुमचं
सोन्याचं हृदय दिसून आलं. म्हणून मीदेखील मग सुवर्णमय
झालो.”

वृक्षांनी, रोपांनी मग टाळ्यांचा कडकडाट केला. अमलतास
खरेचच स्वरूपसुंदर दिसत होता. त्याच्या अंगावर एकदेखील
पान दिसत नव्हते. दृष्टी पडेल तिकडे फुलेच फुले!

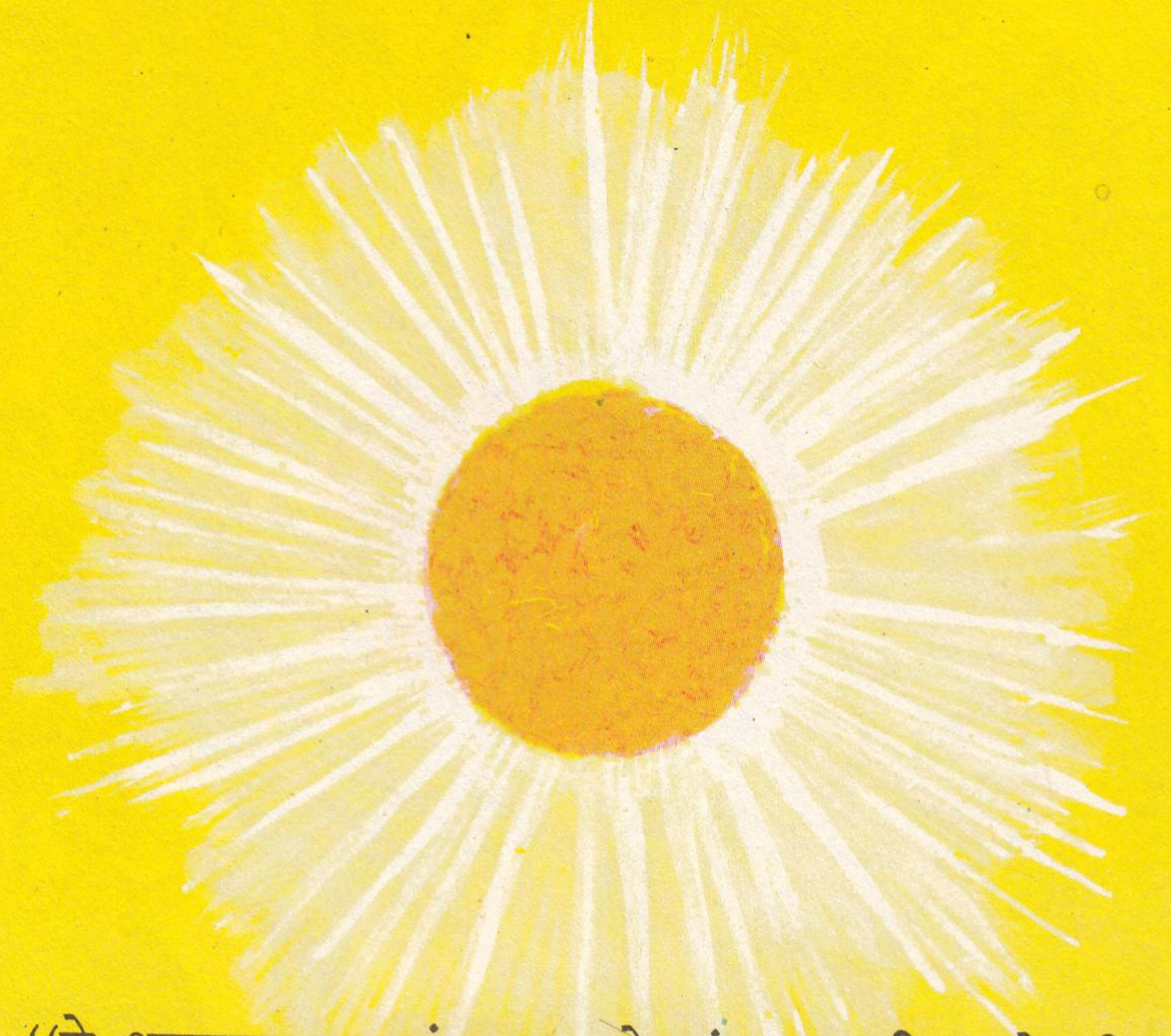

मग आले कडुनिंबाचे झाड. सभेत एकच खळबळ उडाली. त्याचे इथे कामच काय? निंबाची फुले पाहिलीत का कुणी? किती लहान लहान फुले असतात त्याची. पानाआड लपून बसतात. कुणालाच कळले नव्हते की, हा आता काय सांगणार?

निंबाच्या झाडाने वंदन केले. ते म्हणाले :

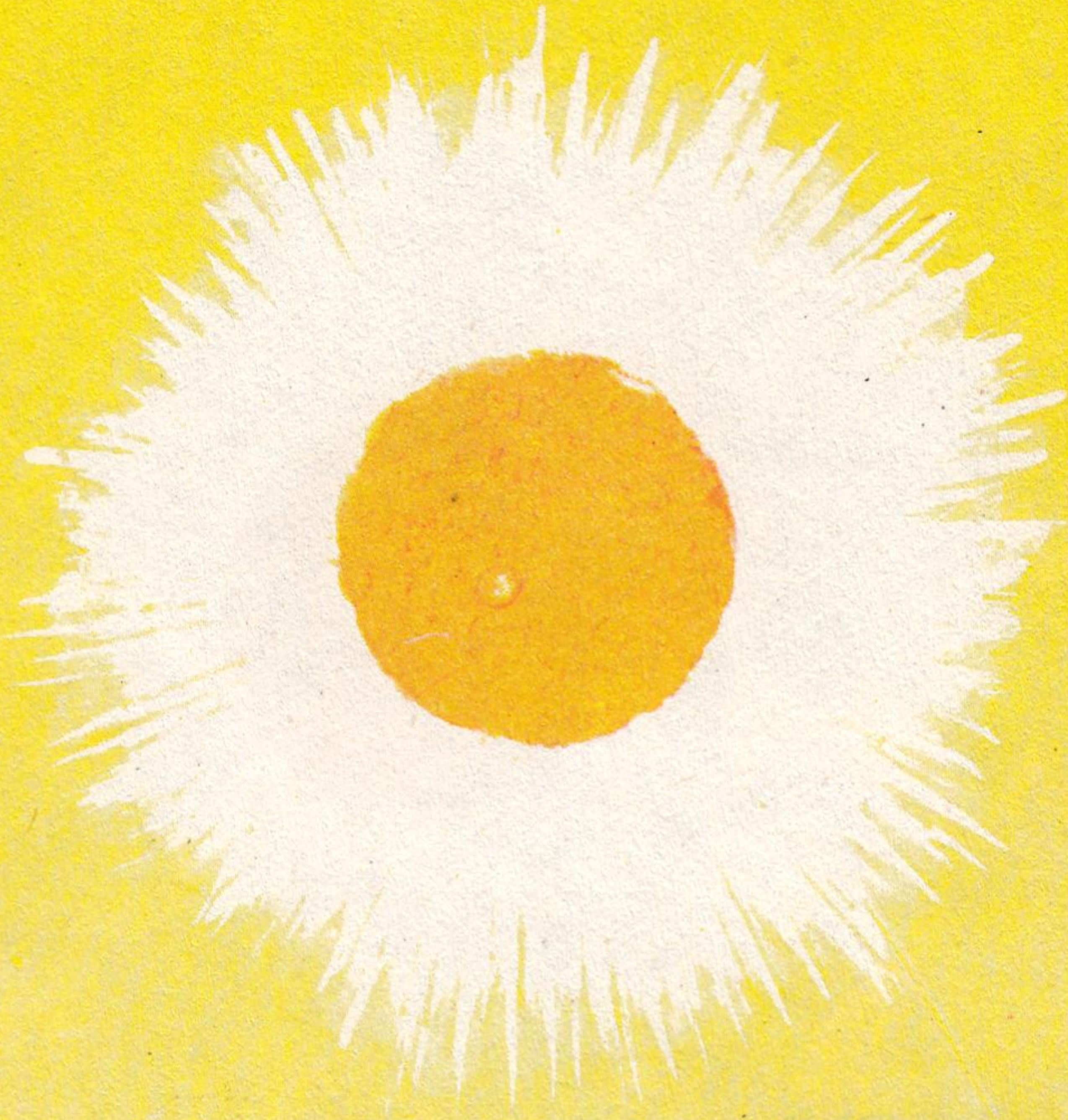

“हे भगवन्, तुमचं हृदय जेवढं धगधगीत, तेवढीच माझी फुलं शीतल. तुमच्या किरणांसारखीच माझी पानं, फुलं, फलं आरोग्यदायी असतात. हे सूर्यनारायणा, मी तुझी पूजा तर करतोच; शिवाय तुला मदतदेखील.”

निंबाचे झाड प्रणाम करण्यासाठी खाली वाकले. त्याच्या प्रेम व्यक्त करण्याच्या या पद्धतीवर प्रेक्षक फारच खूष झाले.

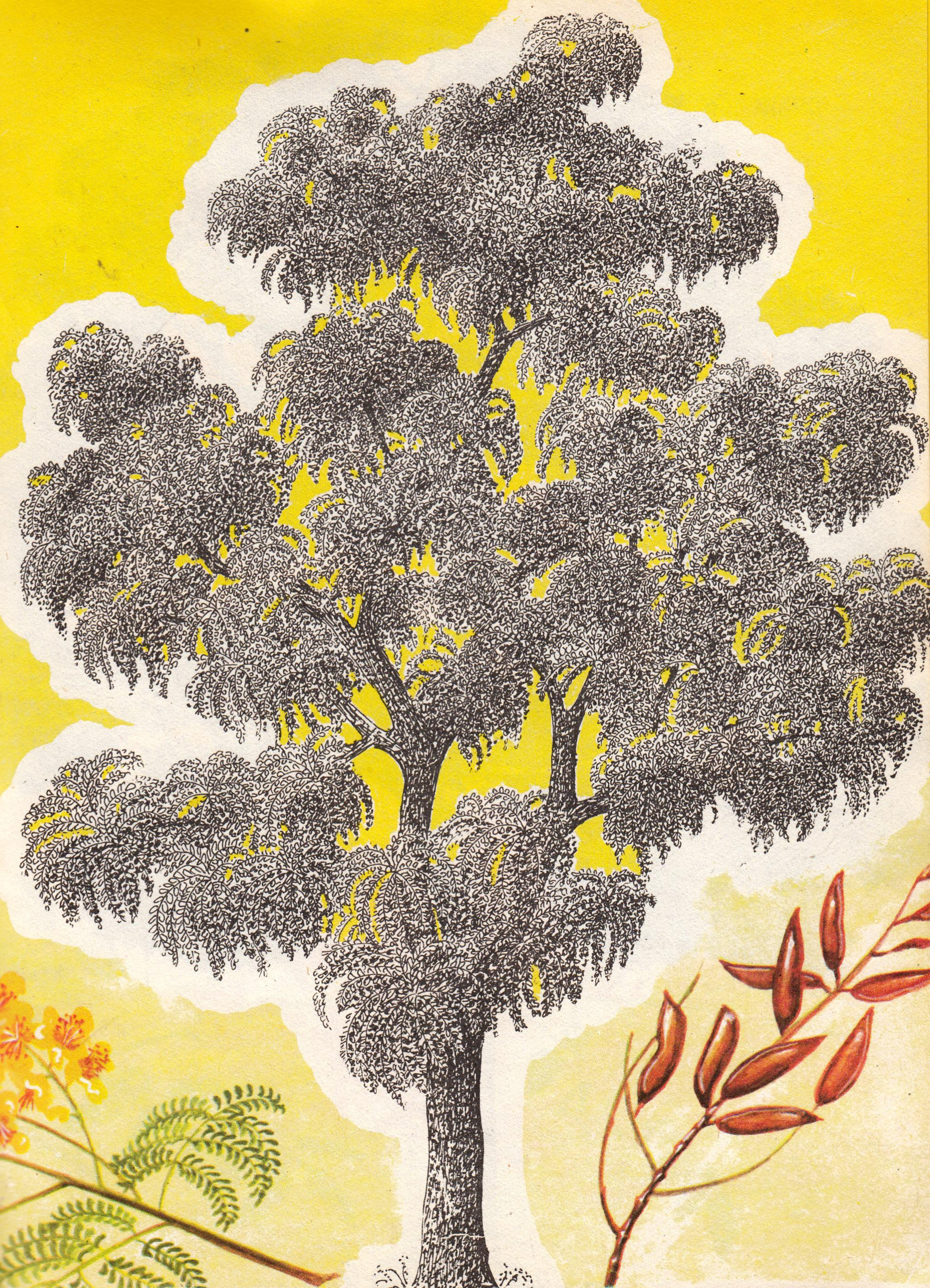
तुम्हाला माहीत आहे ना, निंबाची पाने, फुले आणि साल औषधी असतात ती?

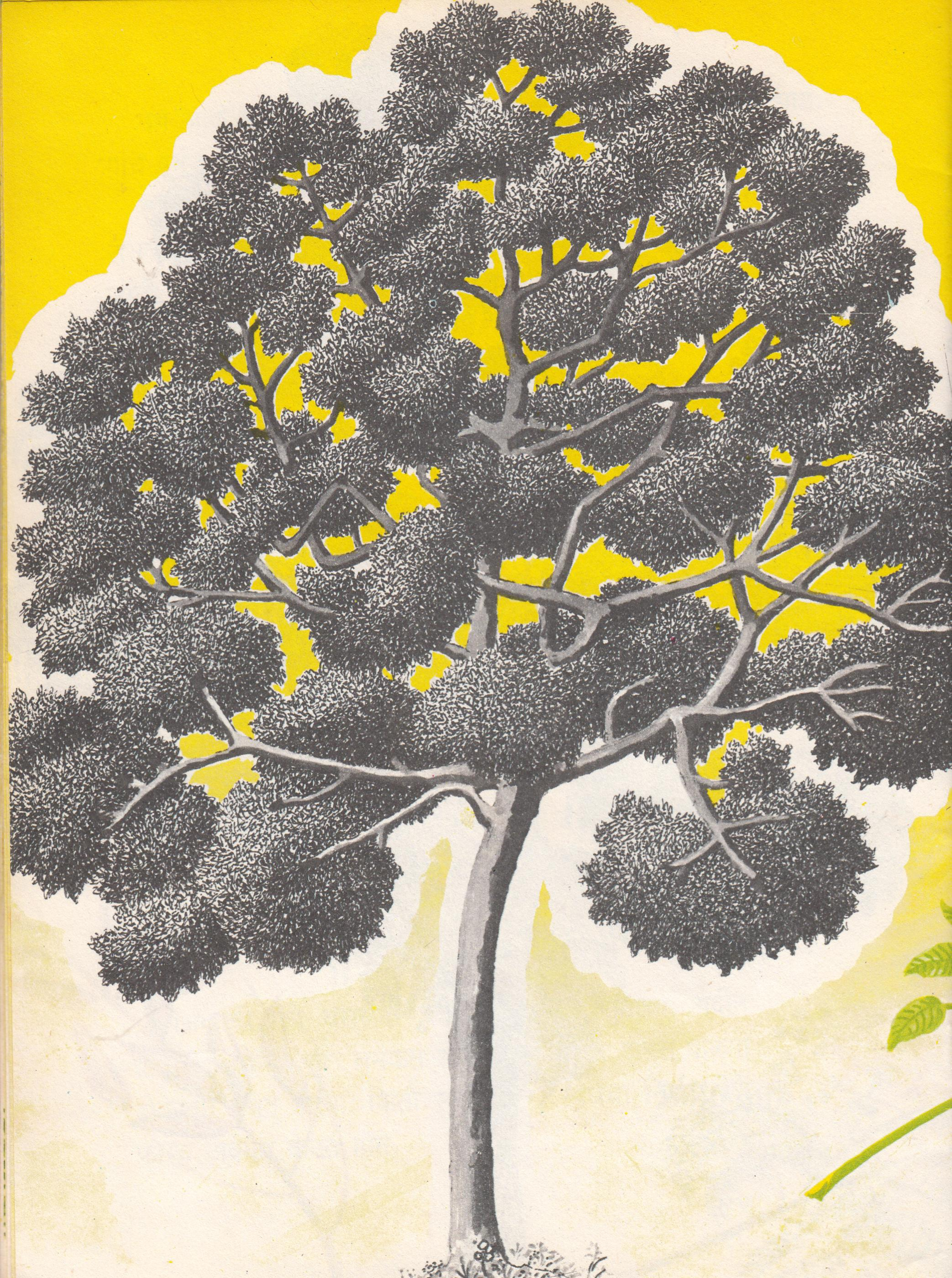
मग आले वाघाटी किंवा वाकेरी वा कॉपर पॉड. तांबड्या शेंगांचे झाड.
याचे पूर्वज फार वर्षांपूर्वी दक्षिण अमेरिकेतून आपल्या भारत देशात आले.
सूर्याला प्रणाम करीत ते म्हणाले, “मी देखील सोनेरी तुमच्यासारखा.
जसजशी तुमची उष्णता वाढत जाते, तसा मी अधिकाधिक फुलत
जातो.”

प्रेक्षकांची मने थरारून गेली. हिरव्यागार पानांच्या गर्दीत
वाघाटीचे सोनेरी फूल चमकत होते. मधून मधून तांबूस कळ्या
डोकावून बघत होत्या. किती सुंदर चित्र! स्पर्धेचा निर्णय देणे
फारच अवघड वाटत होते.

आता पाळी कोणाची? थोड्या वेळाने प्रेक्षकांना दिसले की, बाहावा हळूहळू चालत येत आहे!

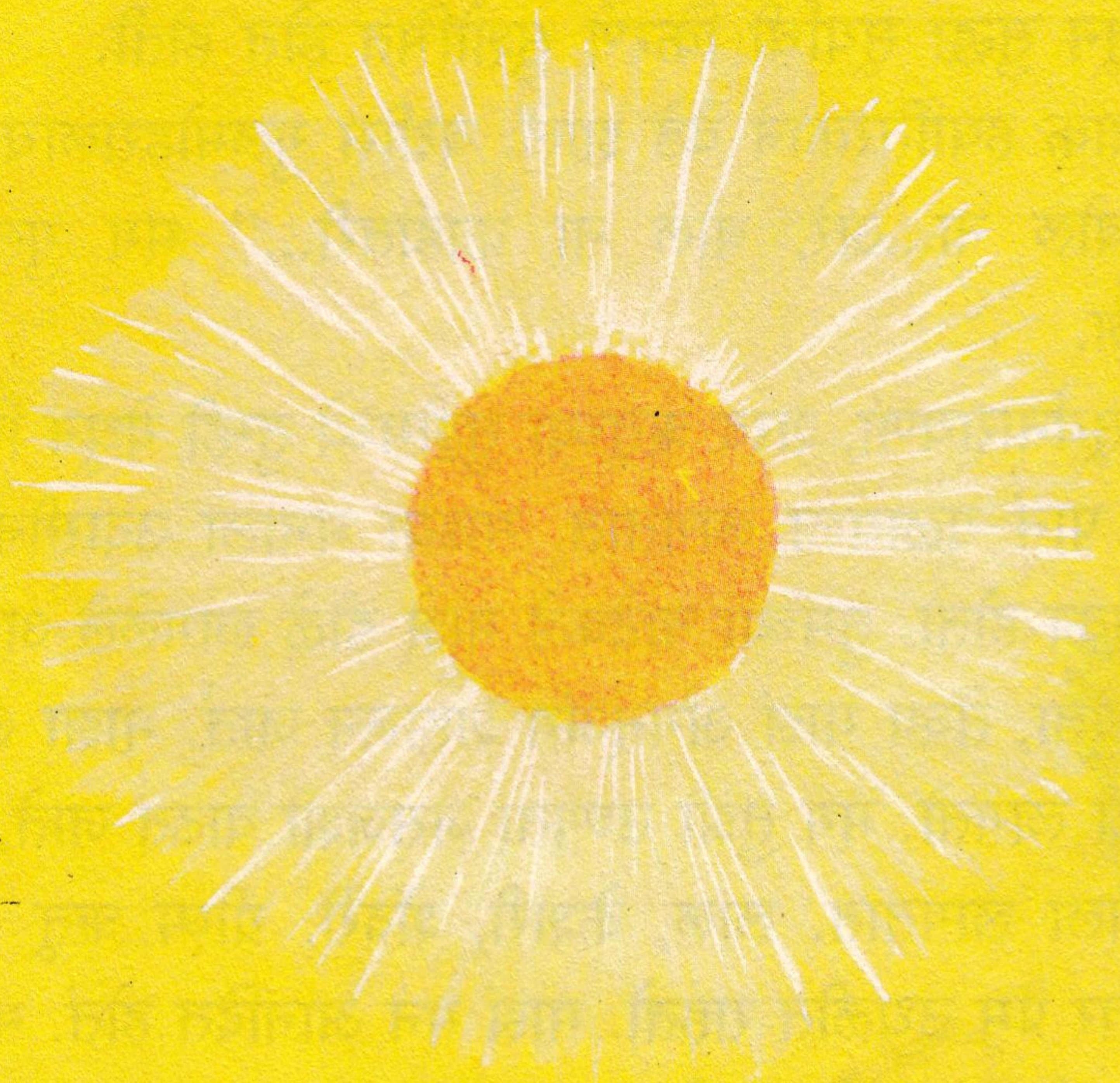
“हे आदित्य नारायण, माझंच तुमच्यावर सगळ्यात जास्त प्रेम आहे. मी नवरीसारखी वस्त्रे लेवून तुमच्यासमोर उभी असते.”

प्रेक्षक एकमेकांच्या कानात कुजबुजत होते. सगळ्यांनाच ती फिकट गुलाबी फुले आवडली होती. ठुमकत बाहावा वळला तेव्हा टाळ्यांचा एकच कडकडाट झाला.

पुन्हा एकदा सारे चुपचाप. आता येतंय तरी कोण? गुलमोहर! सगळ्या
झाडात तोच एक वेगळा दिसत होता. उठून दिसत होता. एक शब्द देखील
बोलत नव्हता.

हळूहळू तो पुढे चालत आला. सूर्याला नमस्कार केला. आपले प्रेम व्यक्त करण्यासाठी त्याने आपल्या लाल केशरी फुलांचा जणू वर्षावच केला. प्रत्येक फुलाची पाकळी लाल आणि केशरी. त्यात एकेका पाकळीचा रंग पिवळा किंवा शुभ्र देखील होता. गुलमोहराच्या झाडाखाली सांडलेल्या फुलांतून सुद्धा सूर्याची किरणे सुशोभित होत होती.

प्रेक्षक हर्षातिरेकाने वेडे झाले. बक्षीस गुलमोहरालाच मिळणार.

“बोल ना...अरे, बोल ना काहीतरी...” मग गुलमोहर बोलायला लागला.

“सूर्यनारायणा, शरद ऋतूच्या सुट्टीमध्ये तुम्ही येथून निघून जाता; तेव्हा माझी पानं गळायला लागतात. माझ्या मनाला उदासीनता येते. मग मी मुकामुका होतो. तुमच्या वाटेकडे माझे डोळे लागलेले असतात. मग तुम्ही परत येता, तेव्हा माझं अंगनूअंग शहारून जातं. माझा आनंद अगदी उतू जायला लागतो. मग तुझी उष्णता जसजशी वाढत जाते, तशी माझी फुलं फुलायला लागतात. लाल, केशरी, शेंदरी. ग्रीष्म ऋतू आहे तोपर्यंत मी तुझ्यावर प्रेम उधळीत राहतो. माझं मन आनंदित होतं. मग पुढं श्रावणाचा महिना येतो. काळे काळे ढग तुला झाकून टाकतात. मग माझी फुलं गळायला लागतात. मला वाटतं, जणू काही मी केवळ ग्रीष्म ऋतूतच जिवंत असतो.”

प्रेक्षकांनी हे ऐकून टाळ्यांचा एवढा कडकडाट केला की बस. सारख्या टाळ्याच वाजत राहिल्या. “वा, वा...फारच छान, फारच छान,” सगळीकडून आवाज येऊ लागला.

स्पर्धेत भाग घेणाऱ्या प्रत्येक
झाडाकडे सूर्य सुहास्य मुद्रेनं पाहत
होता. प्रत्येकाला वाटत होते, सूर्य
केवळ आपल्याकडेच सुहास्य वदनाने
पाहत आहे.

पण प्रेक्षकांनी एकमताने केवळ गुलमोहराचीच विजयी म्हणून घोषणा केली. मग त्याला एक सुंदर बक्षीस देण्यात आले.

रु. 14.00

ISBN 81-237-0040-7

नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया

